

AZ ISKOLÁZOTTSÁG HATÁSA AZ EMPIRIKUS TURISZTIKAI KUTATÁSOK EREDMÉNYÉRE – A DUNNING-KRUGER HATÁS ÉRVÉNYESÜLÉSÉNEK MEGFIGYELÉSE

Gonda Tibor

egyetemi adjunktus, PTE KTK Marketing és Turizmus Intézet; gonda.tibor@ktk.pte.hu

DOI: 10.15170/TVT.2022.07.01.06.

Absztrakt

2018-ban reprezentatív lakossági felmérés készült a lakosság turisztikai fogyasztási szokásairól. Az alkalmazott demográfiai mutatók a nem, a lakóhely típusa, a jövedelmi helyzet szubjektív megítélése és az életkor mellett a válaszadók legmagasabb iskolai végzettségét is magukban foglalták. Az SPSS statisztikai program segítségével azokat a kérdéseket is megvizsgálták, ahol a független változó és az adott válaszok között szignifikáns összefüggés mutatkozott. Az iskolai végzettség kérdésének elemzésekor egy váratlan eredményt figyeltek meg, amely a Dunning-Kruger hatás működésével magyarázható.

Kulcsszavak: Dunning-Kruger hatás, legmagasabb iskolai végzettség, kutatási eredmények

IMPACT OF EDUCATIONAL ATTAINMENT ON THE FINDINGS OF EMPIRICAL TOURISM RESEARCHES – OBSERVATION OF THE EMERGENCE OF THE DUNNING-KRUGER EFFECT

Abstract

In 2018 a representative survey of the population was conducted on the tourism consumption habits of the population. The demographic indices used involved, in addition to gender, type of the place of residence, subjective judgement of the income position and age, the highest educational attainment of the respondents. Using SPSS statistical software, those questions were also examined where there was a significant correlation between the independent variable and the responses given. When analysing the issue of educational attainment, an unexpected finding was observed which could be explained by the operation of the Dunning – Kruger effect.

Keywords: Dunning -Kruger effect, highest educational attainment, research finding

Bevezetés

A *Dunning–Kruger hatás* az a jelenség, amikor minél kevesebbet tud valaki egy adott dologról, annál inkább hajlamos túlbecsülni a saját tudását. Ha valaki bármely területet illetően túlértékeli a kompetenciáját, az pontosan arról tanúskodik, hogy nem elég kompetens, aminek nincs tudatában, különben nem értékelné túl magát. Az ilyen emberek képtelenek kritikusan viszonyulni a nem elég fejlett képességeikhez. A jelenséget a Cornell Egyetem két kutatója, Justin Kruger és David Dunning mutatta ki. Az eredményeiket 1999 decemberében publikálták a *Journal of Personality and Social Psychology* folyóiratban (KRUGER – DUNNING 1999). A szerzők szerint számos tanulmány sugallja, hogy a legkülönbébb területeken, az olvasott szöveg megértésétől a gépjárművek használatán át a sportolásig, az amatőrök magabiztosabbak a szakértőknél. Azt feltételezték, hogy egy konkrét kérdéskör vizsgálata esetében a hozzá nem értők hajlamosak túlbecsülni a saját képzettségüket, és nem képesek felismerni, hogy ők maguk mennyire nem értenek hozzá. Erre a hipotézisre építve egy tesztsorozatot végeztek a Cornell hallgatóin, melynek során a saját logikus érvelési képességüket, nyelvtani ismereteiket és a humor felismerésére való képességüket kellett értékelnük. Egy teszt kitöltése és az eredmények megismerése után kiderült, hogy azok, akik jó eredményeket értek el, jól becsülték meg vagy alábecsülték, hogy a többi résztvevőhöz képest mennyire teljesítettek jól. Azok viszont, akik rosszul teljesítettek, jelentősen túlbecsülték a saját képességeiket.

A fentiek ellenkezője a másik eset, amikor valakinek igen fejlettek a kompetenciái, de nem tudja megfelelően prezentálni őket, ezért jóval kevésbé kompetens jelöltnek tűnik, mint amilyen valójában. A helyzetet nehezíti, hogy a fejlett képességek intenzív exponálása jobbra elutasításra talál a kultúránkban, mert hengecsnek minősül, ezért nagyon nehéz úgy megcsillantani ragyogóan fejlett képességeinket, hogy a másik oldal fenntartások nélkül pozitívan viszonyuljon hozzájuk. A megoldást például az jelentheti, ha egy harmadik fél hitelesíti képességeinket. Az intelligens ember szerény. A Dunning-Kruger effektus szerint a kevésbé kompetens emberek magabiztosabbak, mint azok, akiknek magasabb az IQ-juk. Dunning és Kruger 2000-ben Ig Nobel-díjat kaptak a Dunning -Kruger effektus leírása érdekében végzett munkásságukért. Az intézetünk által 2018-ban végzett reprezentatív kutatás eredményeinek a vizsgálata során feltűnt, hogy a képzettséggel, és vagy intelligenciával kapcsolatos kérdések esetében sokszor az iskolai végzettséggel fordítottan arányos eredményeket kaptunk. Ez alapján fogalmaztam meg az alábbi kutatási kérdésemet: lehetséges-e, hogy a turisztikai kérdőíves vizsgálatok során a tájékozottságot, illetve valamiféle tárgyi tudást firtató kérdésekre adott válaszok esetében is megfigyelhető a Dunning-Kruger hatás érvényesülése?

Kutatási módszertan

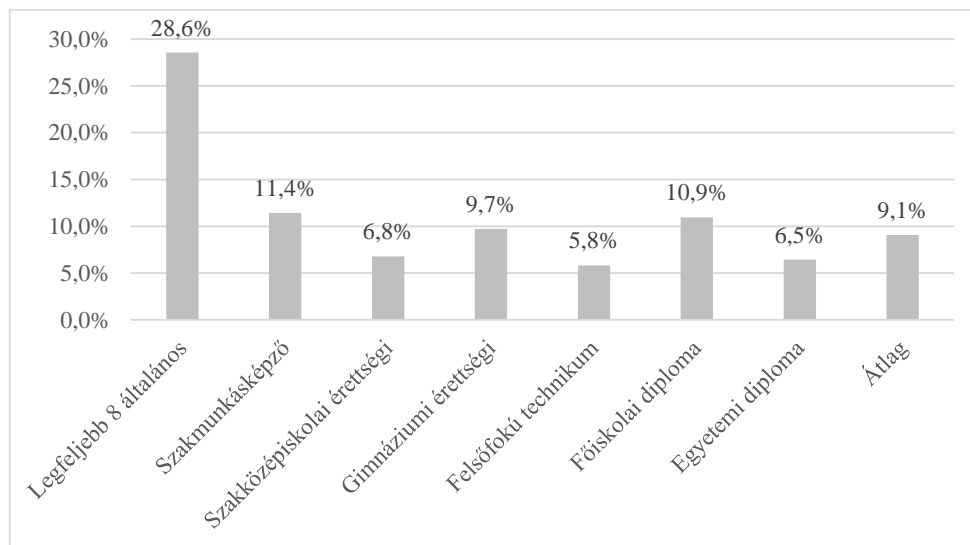
Az innovatív turisztikai termékfejlesztést, és a korszerű, valamint hatékony turisztikai marketingmunkát egyaránt segítik azok az alapkutatások, melyek a turisztikai fogyasztásokkal kapcsolatos összefüggéseket tárják fel. A turizmus jövőbeni folyamatainak vizsgálata (NAGY et al. 2021), és a fogyasztókat befolyásoló trendeknek a feltárása nélkülözhetetlen az eredményes turizmusmenedzsment gyakorlathoz. Fontos lehetőség volt ezért intézetünk kollektívája számára, hogy *1085 fős online megkérdezést* végezhetünk 2018 áprilisában és májusában abból a célból, hogy a magyar lakosság turizmussal kapcsolatos beállítódását vizsgáljuk, generációs vetületben. A megkérdezés reprezentatív a 15-74 éves magyar lakosságra, nemek, korcsoportok (10 éves intervallumok) és a lakóhely régiója alapján. A kutatás a turizmussal kapcsolatos fogyasztás számos aspektusát vizsgálta. Az eredmények feldolgozását két részben végeztük el: először az elsődleges (gyakorisági) elemzéseket mutattuk be, mely céljából a részletes alapelemzés készült el (CSAPO et al. 2018) Az adatokat részletesen kiértékelve a konkrét fogyasztási szokások vizsgálata követte az előzőekben

említett elemzést. Ezen belül kiemelt hangsúlyt kapott az utazásból való kimaradás okának a vizsgálata (CSAPÓ et al. 2019), az utazás alatti fizikai aktivitás vizsgálata (HEGEDÜS et al. 2020, CSÓKA et al. 2020), a turisztikai tevékenységeken belül az aktív turizmus termékeinek az igénybevétele (CSAPÓ – GONDA 2019) és a környezettudatos, valamint felelősségteljes fogyasztói magatartás (RAFFAY 2019) vizsgálata. Többnyire ez utóbbihoz kapcsolódnak az alábbiakban bemutatott eredményeink is. Az elsődleges elemzéseket a demográfiai háttérelmézések követték. Ennek során statisztikai módszerekkel vizsgáltuk, hogy az egyes demográfiai csoportok az egyes kérdésekre adott válaszaiban vannak-e statisztikailag igazolható eltérések. Az elemzésbe bevont változók: nem, generációk, lakóhely településtípusa, iskolai végzettség foka, jövedelmi helyzet szubjektív megítélése. Ezen változók közül jelen tanulmányunkban az iskolai végzettséggel összefüggő eredmények egy részét mutatom be. Az SPSS statisztikai program segítségével elvégeztük a khi négyzet próbát, mely igazolta, azt a kutatói hipotézisünket, hogy az adott iskolai végzettséghez való tartozás és a kérdésekre adott válaszok eredményei között szignifikáns kapcsolat van. Szignifikancia szint méréséhez az általánosan elfogadott 5%-os szintet alkalmaztuk ($p < 0,05$). A kérdezés során a válaszadóknak az 5 fokozatú Lickert-skála alapján kellett választaniuk, ahol az 5-ös jelentette a 'teljes mértékben egyetért' választ és a 4-es az 'inkább egyetért' választ. A következőkben felsorolt példák esetében a 'teljes mértékben egyetérték' válaszokat hasonlítottuk össze egymással, de a kérdések zöménél feltüntettük az 'inkább egyetérték' válaszok arányát is.

Kutatási eredmények

Az első vizsgált kérdéskör a virtuális utazás kérdésköréhez kötődik. A saját logikánk alapján azt vártuk, hogy a magasabb képzettséggel rendelkező, műveltebb válaszadók nyitottabbak a virtuális valóság által nyújtott utazási élményre. Legnagyobb meglepetésünkre a legfeljebb 8 általános iskolát végzetek több mint négyszer akkora érdeklődést mutattak a téma iránt, mint az egyetemi végzettséggel rendelkezők. (1. ábra)

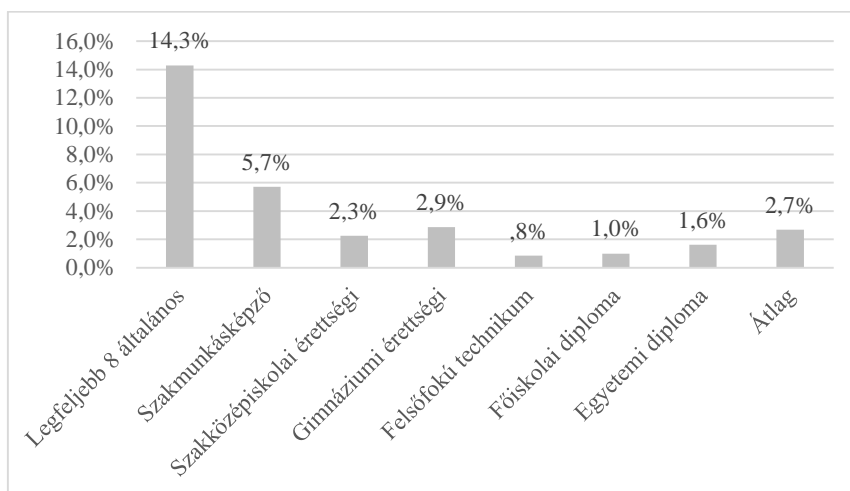
1. ábra: Kifejezetten érdekel a virtuális valóság által nyújtott „utazási” élmény (pl. virtuális valóság szemüveg által kínált utazási élmények stb.).

Forrás: Saját szerkesztés

A legfeljebb 8 általános iskolai végzettséggel rendelkezők az egyetemi végzettséggel rendelkezőkhöz képest csaknem kilencszer annyian értettek teljes mértékben egyet azzal, hogy a virtuális valóság által nyújtott utazási élmény izgalmasabb, mint a valóság. (2. ábra)

2. ábra: Izgalmasabb a virtuális valóság által nyújtott utazási élmény, mint egy konkrét utazás

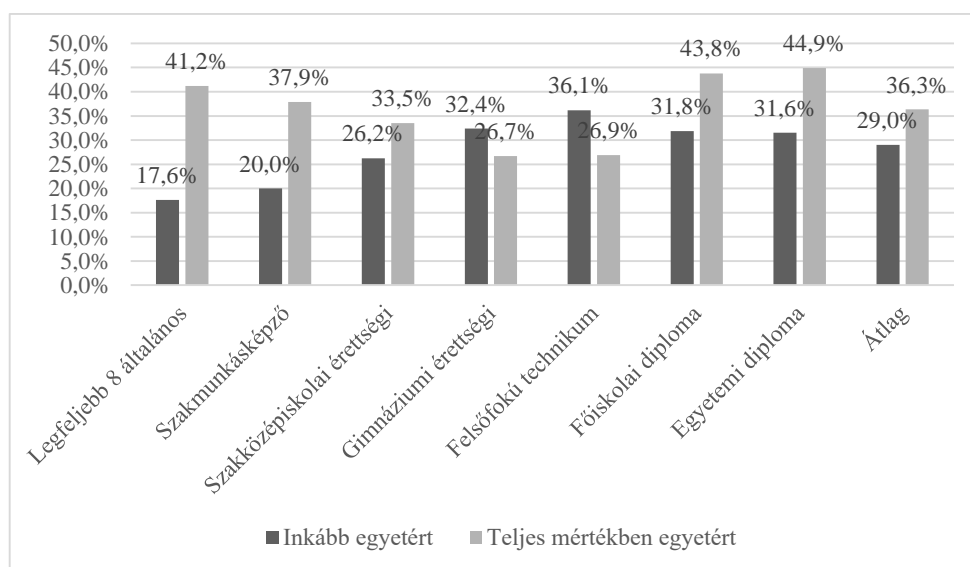

Forrás: Saját szerkesztés

Ezek után már nem volt meglepő, hogy annál a kérdésnél, miszerint „Az utazások esetleges kockázata miatt (sztrájkok, természeti katasztrófa, terrorizmus, betegségek) szívesen választanám a virtuális turizmust” kiemelkedő arányban értettek egyet teljes mértékben a legfeljebb 8 általános (14,3%), illetve a szakt munkás végzettséggel rendelkezők (10,1%), míg az átlag csupán 4,5% volt.

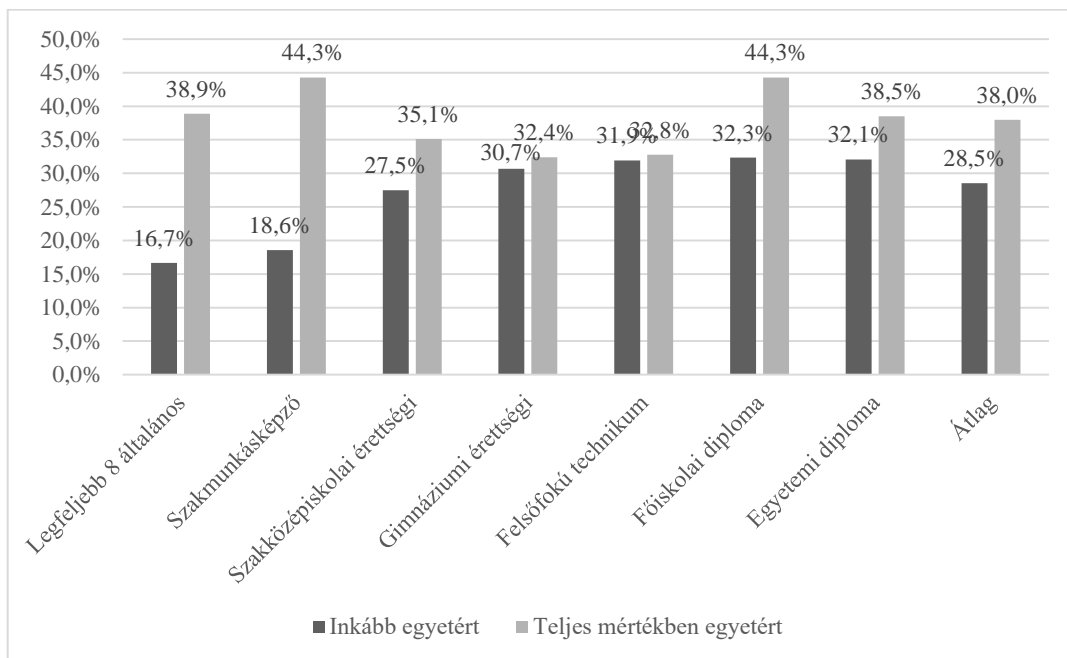
Az alacsony iskolai végzettséggel rendelkezők meglehetősen határozottak voltak 2 olyan kérdés megválaszolása során, ahol tudásukról adhattak tanúbizonyságot. A „Tudom, mit jelent a fenntartható fejlődés” kérdésre 41,2 %-uk állította, hogy ez teljesen egyértelműen így van. Ezzel 5%-kal az átlag felett teljesítettek, és közel 15 %-ot vertek az érettségizettekre és a felsőfokú szaktechnikai végzettséggel rendelkezőkre. (3. ábra) Hasonlóan érdekes volt a „Tudom, mit jelent az ökoturizmus” kérdésre adott válaszok megoszlása is. Itt a szakt munkásképzőt végzettek eredménye teljesen megegyezik a főiskolát végzettekével (44,3%), de a legfeljebb 8 általánost végzettek megverték az egyetemi végzettségűeket (38,9-38,5). (4. ábra)

3. ábra: Tudom, mit jelent a fenntartható fejlődés

Forrás: Saját szerkesztés

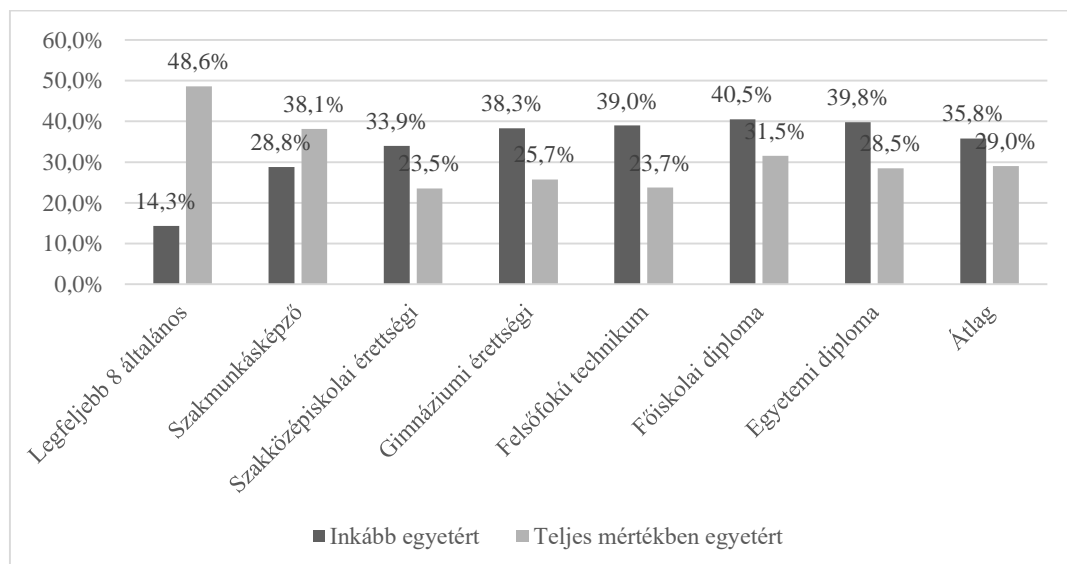
4. ábra: Tudom mit jelent az ökoturizmus

Forrás: Saját szerkesztés

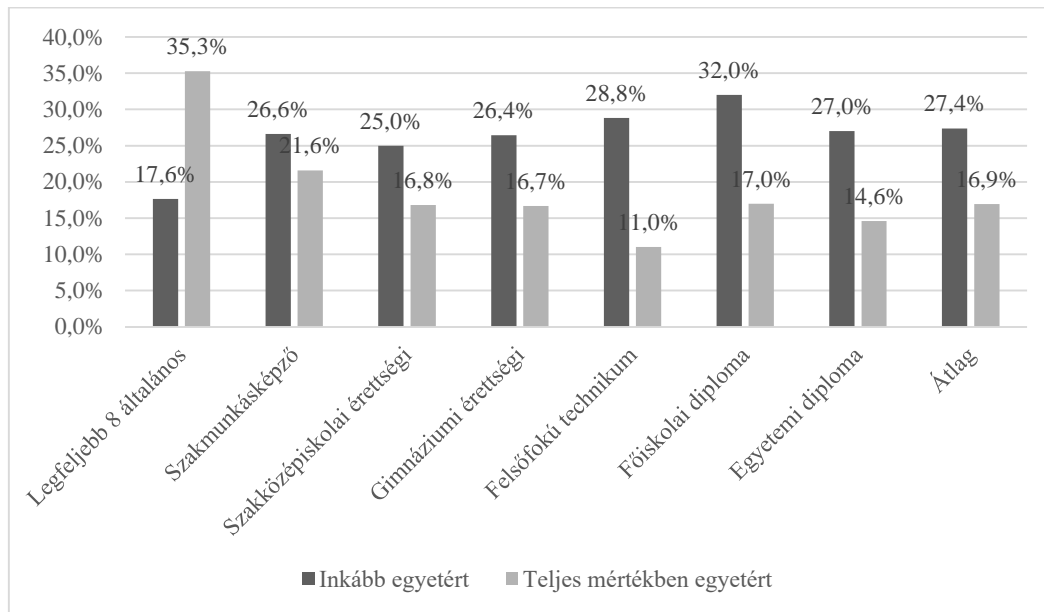
A fentiek függvényében már várható volt, hogy az iskolai végzettség mértékének csökkenésével nő a környezettudatos és felelős utazási magatartás (legalábbis egy kutatásban adott válaszok esetében). A legfeljebb 8 általános iskolát végzettek kimagaslóan nagy számban állítják a legnagyobb határozottsággal, hogy utazásaik során alaposan megismerik azt a helyet, ahol vannak. Közel 10 %-ot vernek a diplomásokra. Ők lennének ezek szerint a felelősségteljes turizmus célcsoportja? (5. ábra)

5. ábra: Utazásom során alaposan megismerem azt a helyet, ahol vagyok

Az értékek melletti elkötelezettségüket anyagi áldozatvállalással is megvalósítják a legfeljebb 8 általánosiskolai végzettséggel rendelkezők. Ezt jelzi az is, hogy 35,3%-uk egyértelműen és a legnagyobb határozottsággal vallja, hogy hajlandó többet fizetni olyan szálláshelyért, amelyik fenntartható szemlélettel működik. Ez kétszerese a főiskolai végzettséggel rendelkezők, és 2,5 szerese az egyetemi végzettséggel rendelkezők válaszához. (6. ábra)

6. ábra: Hajlandó vagyok többet fizetni egy olyan szálláshelyért, amelyik fenntartható szemlélettel működik

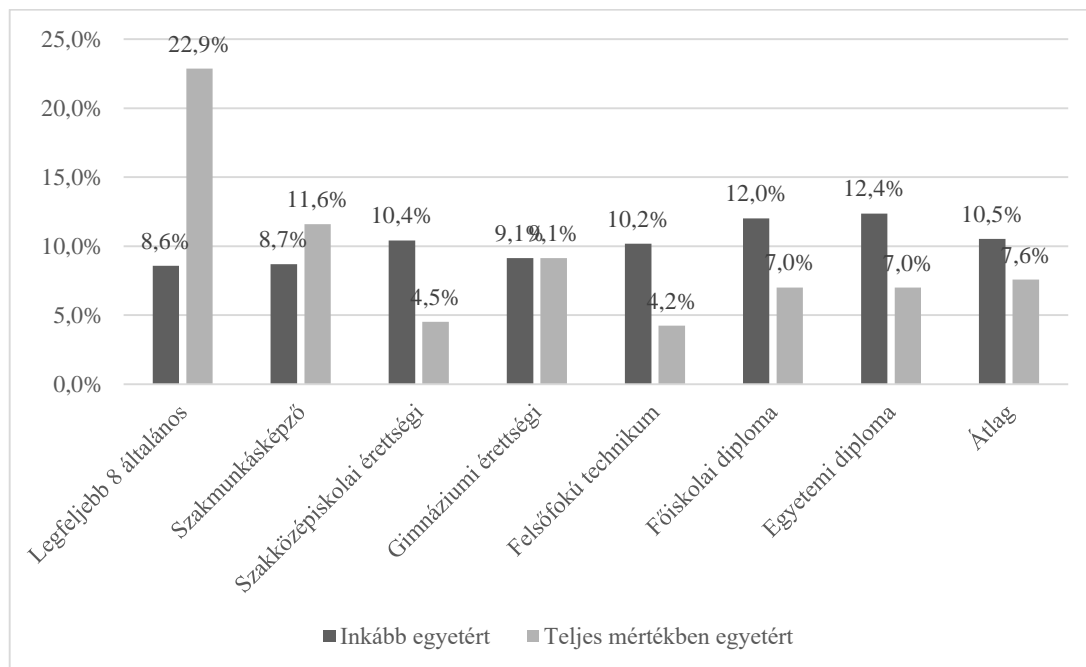
Forrás: Saját szerkesztés

A következő kérdésnél („Ha utazom, ökotudatosan működő szálláshelyet választok”) kiemelkedő arányban adtak pozitív választ a két legalacsonyabb iskolai végzettséggel rendelkező csoport képviselői (40% és 34,5%), a többi csoport válaszadói ennél jóval alacsonyabb mértékben válaszoltak igennel, az átlag mindössze 25,2% volt.

Annál a kérdésnél, miszerint „Utazásom során a személygépkocsi-használat helyett környezetkímélőbb utazási módot választok” már nagyobb összhang volt a csoportok között, ugyanakkor érdemes megjegyezni, hogy a legfeljebb 8 általánost végzettek kiugró, 58,8%-os arányban adtak pozitív választ, az átlag 37,7% volt.

Nem várt meglepetés érte a kutatásban résztvevő kollégáimat az okos eszközök alkalmazásának a vizsgálata során. Azt gondoltuk, hogy az iskolázottabb, képzettebb emberek nyitottabbak az új applikációk, okos megoldások alkalmazása terén. Mint ahogyan az az eddigiekből már sejthető lehet, ismét fordított eredményt tudtunk rögzíteni. A diplomások 7 %-a teljes mértékben egyetértett azzal, hogy speciális applikációt alkalmaz az utazásaik során. Ezzel az eredménnyel azonban lemaradnak a szaktunskák képzőt végzettek mögött (11,6%), és mondhatni, sehol sincsenek a legfeljebb 8 általános iskolát végzettekhez képest (22,9%). (7. ábra)

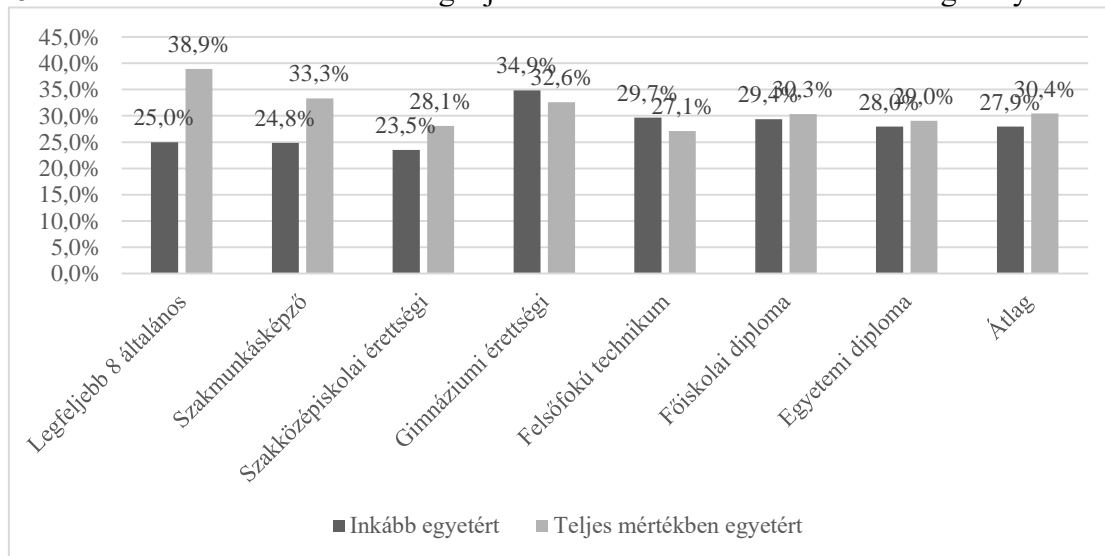
7. ábra: Utazásaim során speciális applikációkat töltök le

Forrás: Saját szerkesztés

Azt már eddigi vizsgálatainkból is láthattuk, hogy minél alacsonyabb a válaszadó végzettsége, annál felelősségteljesebb utazó. Ezért már senkit nem ér meglepetésként, hogy a fogadó terület biztonsági kérdései iránt is az alacsonyabb iskolai végzettséggel rendelkezők azok, akik fokozottan érdeklődnek. Közel 40 %-uk mindig tájékozódik erről már az utazása előtt. Ennél jóval felelőtlenebbek a diplomások, akik 10 %-kal is lemaradtak a 'teljes mértékben egyetértek' válaszok terén. (8. ábra)

8. ábra: Az utazásaim előtt mindig tájékozodom az adott terület biztonsági helyzetéről

Forrás: Saját szerkesztés

Összegzés

A tanulmánnyal igyekeztem ráirányítani a figyelmet arra, hogy reprezentatív, nagymintás vizsgálat és korszerű statisztikai módszerek alkalmazása ellenére is juthatunk a kutatásban téves eredményekre. A fent közölt eredmények alapján a leginkább környezet- és felelősségtudatos

turisták a legfeljebb 8 általános iskolát végeztek. Ők a legnyitottabbak a teljesen korszerű és innovatív megoldások alkalmazására (mint pl. virtuális utazás és applikációk), ők tanúsítják a legkörnyezettudatosabb fogyasztói gyakorlatot, és a turizmus terminológiájában is ők a legjártasabbak. Nyilvánvaló, hogy a valóságban azért ez nem így van, és a kutatási eredmények ilyenén való alakulására a Dunning-Kruger hatás érvényesülése adja a magyarázatot. Ezért a személyes megkérdezésekre alapozott empirikus kutatások eredményeinek értékelése során célszerű erre minden esetben figyelemmel lenni. Ugyanakkor az, hogy ráirányítom a figyelmet erre az anomáliára, semmi esetre sem jelenti azt, hogy ne tartanám kiemelt fontosságúnak a turisztikai fogyasztói szokások mélyeb megismerését célzó kutatásokat. Meggyőződésem szerint ezen kutatások eredményei jól felhasználhatók a hatékony turizmusmarketing és az innovatív turisztikai termékfejlesztés során. A figyelmet mindössze arra kívántam felhívni, hogy a kapott eredményeket nem szabad minden esetben kritika nélkül fogadni.

Irodalomjegyzék

CSAPÓ, J. – GERDESICS, V. – GONDA, T. – RAFFAY, Z. – TÖRŐCSIK, M. (2018): *Turizmus: a magyar lakosság turizmussal kapcsolatos beállítódása generációs szemléletű vizsgálattal - országosan reprezentatív személyes (n=2001) és online (n=1085) megkérdezés, fókuszcsoportos viták eredményei* Pécs, Magyarország : PTE KTK (2018), 115 p. ISBN: 9789634293187

CSAPÓ, J. – GONDA, T. (2019): A hazai lakosság utazási motivációinak és szokásainak elemzése az aktív turizmus és a fizikai aktivitás tekintetében In: *TURISZTIKAI ÉS VIDÉKFEJLESZTÉSI TANULMÁNYOK* 4(4) pp. 57-70., 14 p.

CSAPÓ, J. – TÖRŐCSIK, M. – NAGY, Á. (2019): Nemturizmus és életstílus összefüggések *TURISZTIKAI ÉS VIDÉKFEJLESZTÉSI TANULMÁNYOK* 4(2) pp. 5-18., 14 p.

CSÓKA, L. – HEGEDŰS, R. – TÖRŐCSIK, M. (2020): Az életstíluscsoportok sportcélú utazásai *TURISZTIKAI ÉS VIDÉKFEJLESZTÉSI TANULMÁNYOK* 5(1) pp. 34-46., 13 p.

HEGEDŰS, R. – CSÓKA, L. – TÖRŐCSIK, M. (2020): Sportcélú utazások ageing vetületben. *TURISZTIKAI ÉS VIDÉKFEJLESZTÉSI TANULMÁNYOK* 5(2) pp. 55-68. , 14 p. (2020)

JUSTIN KRUGER, DAVID DUNNING (1999): „Unskilled and Unaware of It: How Difficulties in Recognizing One's Own Incompetence Lead to Inflated Self-Assessments”. *Journal of Personality and Social Psychology* 77 (6), 1121–34. o. PMID 10626367.

NAGY, D. – CSAPÓ, J. – VÉGI, SZ. (2021): A jövő turizmusa, a turizmus jövője – vállalkozói prognózis kutatás a Dél-dunántúli turisztikai vállalkozók szemszögéből. *TURISZTIKAI ÉS VIDÉKFEJLESZTÉSI TANULMÁNYOK* 6(2) pp. 72-85. , 14 p.

RAFFAY, Z. (2019): A magyar lakosság környezettudatossága utazásai során: generációs és egyéb különbségek In: Veres, Zoltán; Sasné, Grósz Annamária; Liska, Fanny (szerk.) *Ismerjük a vevőt? A vásárlás pszichológiája : Az Egyesület a Marketingoktatásért és Kutatásért XXV. Országos konferenciájának előadásai* Veszprém, Magyarország : Pannon Egyetem, (2019) pp. 538-552., 15 p.